Közgazdász Fórum
Forum on Economics and Business
19 (128), 95–97.
2016/3

Rendszerváltás a gazdaságban, avagy hogyan tűnt el a magyar ipar[1]
(könyvismertető)

LAKATOS ARTÚR[2]

Azt, hogy a rendszerváltásnak lehetnek sötét oldalai, negatívumai is, 1989-ben sokan nem hitték volna el, ma viszont már tudjuk. Csath Magdolna, a Kodolányi János Főiskola egyetemi tanára jelen könyvében ezek közül emelte ki a magyar gazdaság működése terén végbement negatív folyamatokat. Sokak számára egyfajta feketekönyvnek is tűnhet ez a munka, hiszen a negatív következmények elemzése, sokszor a szerző személyes tapasztalataival, élményeivel ötvözve, ebbe az irányba mutatnak. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni a tényeket sem, amelyek torzíthatják ugyan az olvasó szubjektív tapasztalatát, hozzáállását, mégis alapját képezik az emberi megismerésnek. Ezt tudni kell, és követni kell a sikeres modellt. Ugyanakkor tanulni a negatív tapasztalatokból lehet, ezeket szükséges kielemezni azért, hogy a jövőre nézve hasonlóak ne ismétlődhessenek meg. Különösen akkor, ha milliók sorsát átalakító változásokról van szó. Ebből a szempontból nézve egy-egy ilyen elemző kötet igencsak tanulságos tud lenni.

Azok számára is, akik nem ismernék a szerzőt, a lábjegyzetekből világossá válik: ismeri a hazai és nemzetközi forrásokat, ugyanakkor igyekszik ez esetben minimálisan idézni ezeket, és csak akkor idéz, ha ez kimondottan releváns mondanivalója alátámasztására. Nagy szerepet kapnak a statisztikák is, melyek olyan mutatók alakulását illusztrálják, mint a gazdasági versenyképesség, életminőség, a GDP változása. A táblázatok esetében is egyfajta szelektív megközelítés figyelhető meg. Így például a 142. oldalon a reálkereset, a GDP és a munkanélküliség indexének alakulását vizsgáló táblázat látható, amely az 1990–1998 közötti

[1] Csath, M. 2015. *Rendszerváltás a gazdaságban – avagy hogyan tűnt el a magyar ipar?* Budapest: Kairosz Kiadó, ISBN: 978-963-662-773-7, 291 oldal.

[2] PhD, posztdoktori kutató, Szegedi Tudományegyetem, e-mail: lakatos_artur_lorand@yahoo.com.

Kiadó: Romániai Magyar Közgazdász Társaság és a Babeș–Bolyai Tudományegyetem
Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karának Magyar Intézete
ISSN: 1582-1986 www.econ.ubbcluj.ro/kozgazdaszforum

időszakra mutatja az indikátorok alakulását (a szerző saját szerkesztése, a KSH adatok alapján). Ugyanakkor pedig a versenyképesség alakulását regionális közegben vizsgáló statisztikák 2001–2013-as időközi adatokat tárnak az olvasó elé.

A kötet üzenete viszonylag egyszerű, könnyen érthető: a rendszerváltás során több olyan hibát is elkövettek a felelős döntéshozók, melyek visszafordíthatatlanul negatív következményekkel jártak. Ezek közül is kiemelendőek a privatizációs folyamatokat övező események körüli visszaélések elnézése, egyes esetekben akár elősegítése is, illetve a sok esetben elhibázott stratégia: a privatizációs folyamat szándékos felgyorsítása, a lakosság nagy részének bevonására tett sikertelen kísérletek – így például a kárpótlási jegyek sem hozták meg a kívánt eredményt, mivel haszonélvezőik a piacgazdaságra nem felkészült, sokszor idős, megtört emberek voltak. Különösen hibásnak tartja a szerző a külföldi tőkének kedvezményekkel, sőt az olcsósággal történő csalogatását. A külföldi ún. multiknak adott kedvezmények kérdése manapság, amikor a gazdasági válságot követő években a helyi szintű kis- és középvállalkozások versenyképességi problémákkal küzdenek, több mint aktuális, és vissza-visszaköszön a politikai diskurzusban is. A szerző azt bizonygatja, hogy ezen fentebb felsorolt jelenségek következményei közé tartoznak társadalmi téren a kiszolgáltatottság és a kilátástalanság érzésének elmélyülése, az átlagemberek életének nehezebbé válása – éppen a közköltségek azok, amelyek a legnagyobb kihívást jelentik a hétköznapi életben a magyar polgárok számára –, melyek mind a rendszerváltás részleges kisiklásának eredményei. Általában véve elmondható, hogy a szerzőnek a neoliberális gazdasági doktrína irányában végzett kritikája megalapozott és jól dokumentált, még ha hangneme nagyon gyakran szubjektivizmusba is csap át.

Szerkezetileg a kötet összesen tíz fejezetre tagolódik, amely tartalmilag három nagy tematikus egységet foglal magában. Az első, legterjedelmesebb és tartalmát tekintve legváltozatosabb rész a rendszerváltást övező gazdasági folyamatokat, illetve ezek elő- és utóéletét mutatja be. Számomra, aki gazdaságtörténészként szeretem a nagyobb folyamatokat egységes egészként elemezni, különösen értékes a 62–119. oldalakon olvasható anyag. Ez több kisebb-nagyobb magyarországi gyár-

ipari létesítmény – például az óbudai hajógyár, az Orion, a Csepel Művek, a győri keksz- és édességgyár – történetét és 1989-et követő sorsát foglalja össze dióhéjban. A második nagy tematikus rész a magyar gazdaság versenyképességét vizsgálja regionális szinten, míg a harmadik lehetséges megoldásokat vázol és kínál fel elméleti szinten. A szerző szerint szemmel láthatóan fontos az állam jótékony beavatkozása. Ebből a szempontból a kötet következtetéseit az alábbiakban lehet összefoglalni: a hazai kis- és közepes vállalatok támogatása, a tudásalapú tevékenységek előtérbe helyezése (az ún. összeszerelő-üzemekkel szemben), a mezőgazdaság és ipar környezetvédelmi szempontok figyelembevételével történő újjáépítése, az innováció támogatása és a hazai erőforrások stratégiai tervezés keretén belül történő fejlesztése.

Amennyiben szubjektív módon szeretnénk következtetéseket levonni, a kötet egészéről azt lehet mondani: jelentős forrás- és elemzői értékkel rendelkezik. Álláspontjaival több helyen lehet és talán érdemes is vitába szállni, a szakma közvetlenül is érdekelt része ezt eldönti. Addig is érdemes elolvasni, hiszen hasznos információkat és érdekes álláspontokat tartalmaz a magyar rendszerváltás tematikája iránt érdeklődő olvasók számára.